BIBLIOTECA P. ARTS

Meridià

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 31 | Barcelona, 12 d'agost del 1938 | Preu: 50 cèntims

EL VALOR DEL NOSTRE PAS A TRAVES DE L'EBRE

La setmana passada comentàvem la batalla que, a iniciativa de l'exèrcit republicà, es desenrotlla brillantment al llarg del sector català del riu Ebre i dèiem que tot el seu valor immens consisteix en la desfeta de l'ofensiva feixista al front de Llevant i en haver mostrat la potencialitat de l'organització militar governamental. Han transcorregut vuit dies; avui, doncs, podem comprendre millor la gran importància de l'operació ofensiva que la nit del 22 al 23 de juliol darrer inicià d'una operació enemiga. En començar la nostra recent ofensiva i adonar-se de la gesta enorme que significa travessar l'Ebre, alguns conciutadans es forjaren illusions excessives que després, en veure que

SOLDATS REPUBLICANS A LA DISCIPLINA DELS QUALS ES DEU L'EXIT POSITIU DE LA NOSTRA OFENSIVA

l'Exèrcit Popular. Els fets no han alterat gens el nostre judici anterior; al contrari, l'han confirmat.

Tan perjudicial és l'optimisme desmesurat davant una acció feliç, dèiem, com el pessimisme enfront la desventura derivada no s'ajusten a la realitat, perquè no poden ajustar-s'hi, són susceptibles de conduir a una depressió moral. La situació al front de Llevant era perillosíssima, i l'atac de l'Exèrcit republicà al llarg de l'Ebre català ha paralitzat l'atac feixista en aquell sector i li ha desorganitzat del tot l'ofensiva que realitzava en direcció a Sagunt i a València; això, que s'havia produït ja una setmana enrera, té per a nosaltres una importància altíssima. Aquest era el principal objectiu de la nostra acció, i ha estat aconseguit del tot, sense reserves. Els traïdors i les tropes invasores han vist desfer-se com un castell de cartes la màquina poderosa que es movia al front valencià, i han hagut també de treure els efectius que operaven a Extremadura. La República, una vegada més, ha desfet uns plans que els feixistes consideraven, sense ésser-ho, decisius i ha obligat l'enemic a acudir on ella ha volgut. Es un triomf assenyaladíssim, que ens ha d'emplenar de satisfacció i ens ha d'animar per a prosseguir l'obra d'emulació començada.

A mesura que passen els dies, també, es veu en tota la seva esplendor la bondat de l'atac que ha permès travessar un riu com l'Ebre, gesta rarísima en els annals militars. Els tècnics més distanciats han proclamat la precisió i l'excel·lència que ha fonamentat una operació de tanta envergadura, i àdhuc els mateixos enemics han prodigat, a través de paraules velades, despectives i plenes d'ira, llur reconeixement de l'èxit de l'Exèrcit republicà.

L'enemic tenia, en aparença, tots els avantatges. Feia poc que havia emprès una ofensiva, a l'Est, que desmoralitzà les nostres tropes i les infligí una seriosa derrota, que permeté a l'invasor guanyar tot l'Aragó alt i central, trepitjar terra catalana i estendre's fins a la Mediterrània; de seguida canvià de front i, a costa d'enormes pèrdues, dominà Castelló de la Plana i, amb molta lentitud, guanyava terreny cap a València. Gràcies a la intensificació de l'ajut italo-alemany, posseïa una superioritat de material damunt l'Exèrcit governamental. I, en aquestes circumstàncies, la República pot refer la seva organització militar i passar de la defensiva a l'ofensiva, bo i realitzant impecablement una operació d'una importància extraordinària. A més d'haver desfet l'atac feixista per Llevant i per Extremadura, s'han trencat els barrots carcelaris que significava la riba esquerra de l'Ebre, s'han pres importants extensions de terreny, s'han causat a l'enemic baixes d'homes i de material i s'ha pogut donar una mobilitat a l'ofensiva que permet atacar conjuntament per diversos llocs i fronts, amb resultat positiu. L'exèrcit que pot fer això, és capaç, el dia de demà, de les millors gestes, té en potencialitat les més excellents virtuts per a llançar-se a empreses decisives; és qüestió de persistir en la tasca de superació començada i d'aconseguir que la reraguarda acceleri el seu obrar amb ritme ascendent per a cooperar amb eficiència al perfeccionament constant de l'exèrcit.

Amb motiu de l'ofensiva facciosa del mes de març, entre els governants d'Anglaterra es va creure que amb vuit o deu dies els invasors dominarien Barcelona i s'acabaria la guerra; per això es signà l'a-

MIRAVET, A LA VORERA DE L'EBRE, QUE TORNA A ESSER DE LA REPUBLICA

La batalla de l'Ebre no ha acabat. Al revés, ha estès el seu camp , d'acord amb les conveniències de cada lloc, de cada hora i de cada situació, es desenvolupa segons creu el comandament, sempre amb joc impecable. L'objectiu perseguit ha estat ultrapassat, i és prematur encara dir quins altres guanys pot reservar-nos el final d'aquesta gran batalla.

Oficiosament des d'Itàlia es diu que, gràcies al concurs francès i soviètic — el feixisme no pot deixar perdre cap ocasió per a cercar motius que permetin d'atacar França i la Pàtria del Proletariat —, ben segur l'Exèrcit republicà mantindrà les posicions guanyades i que és molt possible així moteix que continuï l'ofensiva, ja que no ha arribat l'hora ni s'ha determinat el lloc per al contraatac. Al front de l'Est, els feixistes han hagut d'afanyar-se a reforçar llurs efectius amb tropes i material que necessitaven en altres fronts; això no obstant, els soldats de la República tan sols han hagut d'alentir el pas, no detu-rar-lo.

cord anglo-italià. La resistència vigurosa, meravellosa, de les tropes governamentals causà una sorpresa inaudita. Ara, en veure que podem passar tan aviat i amb franc èxit a l'ofensiva, el món s'ha abrandat d'entusiasme i els governants "cauts" s'han esbalaït; la veu de la República és, des d'uns quants dies ençà, escoltada amb reverència. Sorpreses del destí! La batalla de l'Ebre ens ha reportat també una victòria en el camp de la política internacional. Ningú no pot dubtar de la bel·ligerància d'Itàlia i d'Alemanya, obertament, cínicament, confessada per llurs governs totalitaris; ningú no pot dubtar tampoc que la retirada de "voluntaris" significaria la derrota ràpida i fulminant del feixisme a Espanya. Mentre perduri la guerra hispànica, la pau perilla. La batalla de l'Ebre ha de fer decidir els mentors de la política europea, si és que volen sincerament la pau, a donar efectivitat ràpida al pla aprovat pel Comitè de Londres.

J. ROURE-TORENT

MONOLEGS INTERIORS

CLAR DE LLUNA

Clar de lluna. Clares notes líquides. Salten, s'escolen argentinament. Música clàssica. Música de reunió, de cinema. Els amants canten a duo llur passió. Un feix lunar convencional els enfoca. L'horrible marit els sorprèn. Ell i ella, únics al món, surten al clar de lluna a decidir-se. Melangia, afluixament sentimental. Els cors entren en deliqüescència. Novelles, novelles, novelles.

Tanmateix, que bell que ets i admirable, clar de lluna! ¡Quina força que té la teva fràgil melangia! Els estels s'hi fonen. La nit s'hi esblaima en un mareig d'encís. Extrema dolçor de la nit blanca. Una polsina d'argent davalla de biaix i fa una boira lluminosa als carrers. Els pianos refilen pels balcons oberts.

Oh Selene, no ens portis més que això aquesta nit! Tot és perfecte: l'argent en la suavitat de l'aire, l'escolament de notes musicals, la melangia rondant el cor. Deixa'ns ésser romàntics de bona fe, com es desprèn de la teva dolça cara. Dolça? Potser sí. Una mica còmica; però d'una comicitat que no fa riure. Curiosa. Tafanera. Alces el vel de la ciutat. Mires, mostres. Al butlletí meteorològic has ben xafardejat.

Tindrem visites desagradables, és clar. Sirenes i xiulets ja els anuncien. I les cases, orbes de sobte. Pels camins de l'aire argentat ja davalla aquella vibració tan plena d'averanys. L'argent de l'aire augmenta amb els feixos de llum blanca que hi envia el món vigilant.

Han vingut refiats de la lluna, que els mostra la ciutat, però no els mostra a la ciutat. Només llur so els delata, i els ulls i els reflectors escorcollen el cel debades. No! Són allí. Descoberts lluminosament. Els feixos amatents hi han convergit i els tenen, els segueixen, sembla que els portin en safata de llum. Llur indubtable pressa no és aparent. Sembla que avancin amb una calma serena, vespes alaesteses, alaimmòbils, brillants.

Quina serenitat diríeu que ha d'haver-hi allà dalt! Amb els avions s'enlairen testes i cors humans. Navegant sobre la ciutat estesa al clar de lluna, neta, endolcida, caldria tenir sols pensaments elevats. Als mil metres, s'haurien d'oblidar tots els malentesos familiars; als dos mil, s'haurien d'esvair la passió política, la rancúnia nacional, els desigs d'estrall. Una divina serenitat, indulgent almenys amb els qui són a baix, hauria d'ésser atribut natural d'aviadors.

Però hi ha déus cruels. L'alta indiferència els permet de colpir amb el cor alegre. La serenitat de l'altura només despulla llur crueltat de tota excusa d'arborament. Crueltat, mesquinesa. Neguit culpable. La serenitat no és més que aparença, joc de la distància amb els ulls. Llisquen veloços, desesperats per a desprendre's dels tenaços feixos de llum, per a esquivar els esclats dels projectils venjadors. La ciutat els coneix, els té, els volta amb els seus focs. Un d'ells ja ha pagat, potser? Ressagat, es perd al clar de lluna. Però llur càrrega davalla, fregant l'aire asprament; esclata en flames al llom de la muntanya. Tota la ciutat trepida de les explosions.

Han fugit. Ara, lliures de tot perill, podran recobrar la serenitat de les altures, la divina comoditat del qui està per damunt de les misèries humanes. Fóra possible en ells? Han dut a les altes regions les més baixes passions terrenals, les han servades llargament en vol com un llast preciós. Ara es tornaria serenitat? Més aviat febrosa alegria vil. Compten llurs tocs de foc, calculen els objectius aconseguits, sospesen l'efecte moral.

Clar de lluna. Clares notes líquides. La música de la nit, interrompuda per les explosions, té ara una nota dolça i terrible. Campanes d'ambulància compten dringant dolçament els morts i els ferits; acompanyen els gemecs i els sospirs pels carrers de la ciutat. Objectius militars i efectes morals en la carn viva de les llars desfetes i els cossos turmentats! Però la blanca claror no veu res, no en vol saber res. Cruel? Fada simplement? Voldria prou refer el seu encís. Dolçor, melangia, deliqüescència dels cors. Però la dolor és més forta. La seva llum és més viva i sap encendre el cor de la ciutat. Oh Selene, romanticisme mitològic, música líquida, fils d'argent, llumener d'avions enemics! Ja pots fer llum, si vols, contra nosaltres. Això no ens privarà pas de fer el nostre fet.

C. A. JORDANA

MERIDIANS

«UNITATS DE XOC»

¿Fins a quin punt és possible arribar a conèixer Pere Calders? Aquesta pregunta, més que respondre a una actitud de reserva adoptada per aquest escriptor, deu haver estat originada per una meva falla psicològica. De fa temps tinc la sensació — gairebé la preocupació — que és materialment impossible anar massa enllà en la vida d'un miop. (Ignoro les diòptries de la miopia del meu amic Calders.) El que em preocupa en rigor no són els graus de refracció de l'ull d'un miop, sinó aquesta boira natural que s'interposa entre ell i vosaltres i que arriba al paroxisme quan, per exemple, es lleva les ulleres per desentelar-les i us esguarda, podríem dir, sense mirada.

Es, doncs, a través d'aquesta boira que he fet amistat amb Pere Calders. Puc dir que l'he conegut vestit de carrabiner, encara que conservant aquell aire plàcid, retret, que devia ésser el clima que circuïa la seva personalitat civil. Pere Calders és l'home que sap somriure i que sap crear una singular distància cordial (exempta, ben entès, d'orgull i vanitat) entre ell i vosaltres; una distància que s'assembla extraordinàriament a la timidesa, però que no és timidesa.

Ara puc dir que he traspassat aquesta distància i que he conegut bastant a fons Pere Calders. He llegit el seu llibre «Unitats de xoc», que illustren uns plomes audaços, lírics i angoixosos d'Enric Cluselles. En-

ENRIC CLUSELLES, IL·LUSTRADOR D'«UNITATS DE XOC»

capçala el llibre un pròleg de Carles Riba, en el qual hom diu tot el que d'intelligent i just i comprensiu podia dir-se d'aquest llibre de Pere Calders. En la premsa, ací i en diverses revistes, «Unitats de xoc» ha estat reputat el nostre millor llibre de guerra. Jo només voldria afegir que sóc entre els qui creuen que Pere Calders està dotat per a convertir-se en un dels nostres millors novellistes. El seu estil n'és una prova autèntica, i el seu llibre d'ara, el millor auguri.

ARXIUS DE LITERATURA CATALANA

Encara que col·labori als treballs preliminars que, a hores d'ara, s'estant realitzant a la Institució de les Lletres Catalanes per a confeccionar els primers quaderns d'aquests Arxius de Literatura, no crec que pequi d'immodèstia anunciant-ne des d'ací tota la importància.

Fins ara, i especialment tot allò que ateny la nostra literatura renaixentista a partir de B. C. Aribau, es trobava dispers en llibres introbables, revistes, diaris o manuscrits que poques mans amoroses havien tingut cura d'aplegar. Corriem el risc de despertar-nos un dia amb la nostra espiritual herència volatilitzada per inèrcia de tots i de ningú. Una mica massa enorgullits del nostre present, oblidàvem un valuós passat. Tres o quatre noms ens servien per a alimentar la nostra migrada ambició tradicional: Verdaguer, Alcover, Costa i Llobera i Maragall. Alguna antologia (quina migradesa i descurança quasi totes les nostres antologies!), havia servit naturalment altres poetes, però en una tan hòrrida barreja i sense les indispensables notes biogràfiques, bibliogràfiques, filològiques i històriques, que no aconseguia gairebé altre objectiu que el de seguir desorientant el lector. Una antologia que no inciti a lectures més extenses dels autors aplegats, és una mena de document glacial que hom arxiva sense recança. Es feia indispensable una obra densa i treballada a fons que desenterrés tot el que hi ha d'estimable en la nostra renaixença literària.

I ací em plau dir que Josep M. Capdevila (i silencio a posta les qualitats d'aquest assagista tan intelligent com incansable) ha estat l'iniciador d'aquests «Arxius» que la Institució de les Lletres Catalanes començarà a publicar molt aviat. Als qui desitgin una informació completa sobre el que seran aquests quaderns, trobaran a la «Revista de Catalunya», núm. 89, un article que els ajudarà a comprendre la importància verament cabdal d'aquesta obra.

Xavier BENGUEREL

ASPECTES IDEOLOGICS DE PRAT DE LA RIBA

La Catalunya democràtica i esquerrista ha tingut la noblesa de continuar, àdhuc en el període de l'actual guerra, la devoció a la memòria d'Enric Prat de la Riba, home de dreta i director principal de la Lliga Regionalista, però català nacional i gran propulsor de la nova cultura catalana. I mentre la gairebé totalitat dels homes i homenets de la Lliga són avui lluny — geogràficament i espiritualment —, de la Catalunya heroica que lluita contra els invasors, aquesta Catalunya recorda i honora l'autor de "La Nacionalitat Catalana" i el fundador de múltiples institucions catalanes d'alta cultura que responien a un vast pla de restauració.

Tots els vents revolucionaris que han passat, en aquests darrers anys, pel Palau de la Generalitat de Catalunya, han respectat les dues imatges de Prat de la Riba que hi ha dins aquell palau: la pintura de la sala del Consistori vell (avui avantdespatx presidencial de la Generalitat) i el bust en bronze del Pati dels Tarongers. Ben al revés hauria succeït — n'estem segurs — si hagués triomfat a Barcelona el moviment militar. Per als franquistes que coneixen poc o molt l'obra i la significació de Prat, el nom del qui va escriure el "Compendi de la Doctrina Catalanista" i "La Nacionalitat Catalana" és un nom maleït i damnat. El bust del Pati dels Tarongers i els tres retrats de la sala del Consistori vell (Clàris, Macià, Prat) haurien estat foragitats iradament pels falangistes furiosos.

Prat de la Riba, que té el cabdal mèrit d'haver restituït a Catalunya l'alta categoria espiritual de nació, és avui comprès en aquest aspecte per les nostres multituds i les nostres seleccions. Per això els esquerristes, revolucionaris, socialistes i anarquistes que han passat pel Palau de la Generalitat han vist sense hostilitat i sense estranyesa que hi perduren els records d'aquell dretista que, per amor a la llibertat catalana, va ésser demòcrata i tolerant.

* * *

Heus ací un dels més interessants aspectes de l'evolució ideològica de Prat de la Riba: el d'haver entrat a la política amb un bagatge d'idees accentuadament reaccionàries i clericals i haver evolucionat cap a les concepcions liberals i democràtiques en virtut dels seus sentiments catalanistes.

Qui llegeixi el primer text de les idees generals de Prat de la Riba, que és el seu discurs a la famosa Assemblea de Manresa, s'adonarà que aquell minyó — tímid en el seu viure personal i atrevit en el seu pensament polític — havia estat influït per homes i llibres d'extrema dreta. En l'alludit discurs—que havia estat escrit— hi ha veritables esclats de fanatisme. Prat, als 22 anys, proposava que hom esborrés del món fins el rastre del Renaixement i de la Revolució francesa. Semblava el discurs d'un seminarista molt estudiós i molt culte, però enemic feréstec dels principis del pensament modern..

Si Prat de la Riba hagués nascut algunes dècades abans, i per tant, no hagués trobat plantejat el problema del catalanisme, hauria estat segurament un carlí entossudit a donar la base d'un sistema d'idees a la facció. Però havent tingut la visió — gairebé diríem la revelació — de la Catalunya autèntica, va dedicar el seu talent i la seva aptitud dialèctica al problema essencial de la pàtria catalana. I l'estudi d'aquest problema va donar al seu pensament una amplitud i una volada que van orientar-lo cap a la concepció de les llibertats humanes, una de les quals — i de les més transcendents — és la llibertat de la nació.

Va ésser indubtablement la seva concepció del problema català allò que va

ENRIC PRAT DE LA RIBA

allunyar Prat del tradicionalisme; no sols del tradicionalisme espanyol de Carles de Borbó, ans encara del peculiar tradicionalisme català. Així veiem que l'afirmació tancada de Torres i Bages, segons la qual Catalunya serà cristiana o no serà, és contradita, implícitament però radicalment, per Prat de la Riba quan afirma que Catalunya podria ésser també lliurepensadora sense deixar d'ésser catalana. Entre "La Tradició Catalana" del gran bisbe i "La Nacionalitat Catalana" del gran definidor hi ha, com a principal diferència, l'amplitud liberal i democràtica que, de cara a la tesi catalanista, havia adoptat el darrer.

Prat va adonar-se que, sense ésser liberal i demòcrata no es pot ésser verament català nacional. I va arreconar els impulsos de la seva primera formació ideològica que destorbaven la seva concepció del nacionalisme. Escrivim amb tota intenció que va arreconar-los, i no pas que va destruir-los, perquè aquells impulsos van seguir dins la seva ànima com un pòsit que de tant en tant pujava amunt i enterbolia les seves idees i els seus sentiments. Prat havia arreconat el carlí que duia dins; però no li havia torçat el coll.

* * *

Enric Prat de la Riba que, personalment, tenia la psicologia del tímid, com Angel Guimerà, en les idees i en llur expressió era d'una audàcia impressionant. Ha estat ell el teoricista més radical del catalanisme. Es veritat que no era separatista. Però era molt més que això: era un independentista espiritual. Separatista, en efecte, pot ésser-ho, en un moment donat, fins un descolorit regionalista o un unitari rampellut. El sentit de la independència espiritual d'un poble — compatible amb la convivència política amb altres pobles —, és el senyal màxim de la plenitud.

Aquests dies hem rellegit textos de Prat, i hem trobat encara en molts dels paràgrafs tota la força que els fa d'una actualitat perenne. Estem segurs que molta gent no gosaria avui escriure les coses que escrivia Prat quaranta anys enrera.

El cas de Prat de la Riba és una prova de gran valor per a mostrar el pregon sentit liberal, democràtic i humà del principi de les nacionalitats. Un català, baldament sigui de formació dretista, que es senti plenament català, es troba ja pel camí que mena a l'eterna idea de la llibertat.

A. ROVIRA I VIRGILI

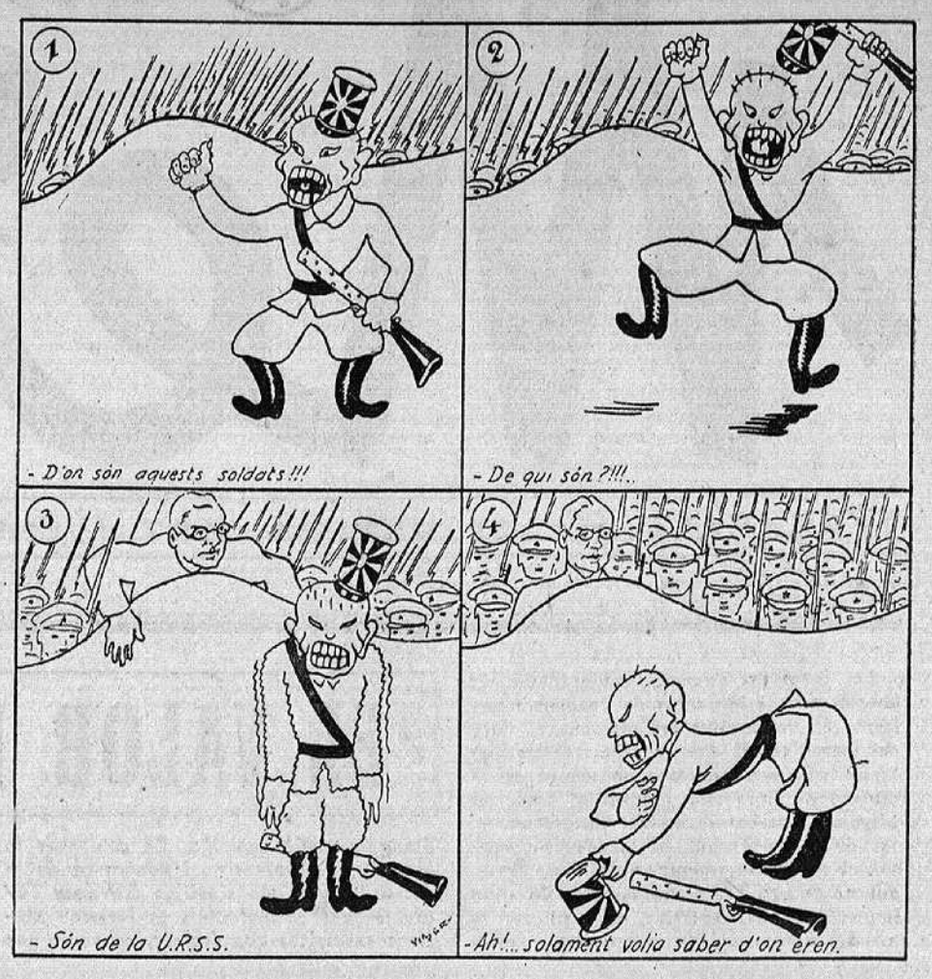

RETRATS A LA PLOMA

«BATO»

Es el Milicià de la Cultura de la Brigada. Al principi que el coneixia, em creia que "Bato" era el seu cognom. Però resulta que li ve de petit. Es veu que ja era tot boniquet, és a dir "guapo". I els seus pares li deien: "Què és el nen?" I ell contestava: "Bato".

I ara, és gran, ha complert fa poc els vint anys, i continua essent "Bato". Quan passa pel carrer, no hi ha noia — xicona, que diu ell — que no se'l miri. I ell ja la veu venir de lluny, i si passa per l'altra vorera, travessa el carrer i acostant-s'hi, li diu, a cau d'orella gairebé: "Preciosa!"

Porta els cabells llargs, com els poetes. "Es que jo sóc poeta com el qui més — diu —. Poeta de la vida s'entén. Els altres escriuen versos, jo els visc." En efecte, és la mateixa expressió de la vida. Voluble i canviant, l'única constant en ell, és la de la simpatia i de l'optimisme.

El seu mèrit, però, rau en no sentir-se pagat dels seus èxits en el món femení. Els atribueix a haver estudiat la seva psicologia. Diu que s'hi ha esforçat tant, que ara difícilment dóna un pas en fals.

Cada dia, a la nit, va, amb el Comissari que està amb nosaltres, a cà la senyora Pura, coneguda d'aquest. Allà només els coneixen pel Mestre i el Comissari, i són els amos. La tertúlia consta, gairebé exclusivament, de dones, millor dit, de noies, per cert, molt boniques i joves: la Juanita, la Conxita, l'Angelita, la Rosario i la Maria del Carmen. La senyora Pura, a despit dels seus quaranta anys, sembla jove com elles. D'aquí que no pugui evitar, més d'un cop, certes mirades reveladores. Com a element masculí, ultra el Mestre i el Comissari, hi sol haver un tinent de Milícies, mutilat de guerra.

Aquesta tertúlia, aparentment banal, amaga els seus drames d'amor. "Bato" gaudeix observant-los i jugant amb ells. L'altre dia, durant la vetllada, va ballar el "Danubi blau", al so de la ràdio, amb l'"Angelita". Quan anaren a dormir, cap allà a les dues de la matinada, el Comissari li cridà l'atenció: "Bato", que es mi plan!" (El Comissari és andalús). Però ell juga i balla amb totes. Sobretot amb "Juanita", que és promesa amb un tinent que està al front. Es una noia que el cerca i juga amb ell com amb una criatura. "I jo no puc fer-hi més — diu ell —. Ja veig que ho fa sense intenció. però quan em vol agafar els cabells o em pren de les mans, m'encenc."

Mentre ells ballen, el Comissari està en un recó, tot trist, al costat d'"Angelita". Fa dies que sembla un home acabat. Resulta que ella és casada i el seu home caigué presoner. (En canvi el Comissari és evadit del camp facciós.) S'explica així que sovint esbravi la seva ràbia maleint Queipo de Llano i desfogui el seu cor amb el "Cante". Quan menys t'ho esperes, t'arrenca i t'arrossega llargament, amb la tonada de tothom coneguda, un:

"Mi camino,
mi camino
es pasajero,
y no paso
por su casa
por no echarle
leña al fuego."

A un altre costat, prenent la fresca al peu del balcó, la senyora Pura fa com si parlés amb el tinent, però de tant en tant llança furibundes mirades vers el Comissari. (De passada, val a dir que aquest ja s'acosta a la quarantena.)

A "Bato" ja li agrada aquest joc, aquestes facècies de l'amor, durant uns quants dies. Fins que no es pot aguantar més — segons diu ell — i se'n va a veure una certa coneguda. La qual, si ha tardat massa temps, li ho retreu bo i acaronant-lo. I s'hi queda tota la nit.

"Potser serà la darrera nit — em deia un dia que teníem ordre de marxa — aquesta que acabo de passar amb ella, però, quina nit! ¿Saps el que és, després de la incansable escomesa amorosa, adormir-te i l'endemà deixondir-te, entrellaçat, amb ella, amb el cap sobre el seu si? I en aixecar-te lassat, deixar-li una besada a la boca i sortir silenciosament!" "Quina nit, quina nit!" repetia amb els ulls extraviats, mentre els llargs cabells li queien sobre el front apollini.

Al cap d'uns quants dies, però, al vespre, sortia disparat de la caserna, disposat a dir a la primera noia bonica que trobés: "—Deixa'm passar aquesta nit amb tu, i demà, mata'm, si vols, a punyalades."

Josep SOL

LA PARITAT NO EXISTEIX

En bé de la conciliació i de la pau, i pensant potser de bona fe en la concòrdia de demà, hem sentit en la reraguarda afirmacions que tendeixen a considerar en un pla d'igualtat les idees i els mètodes de la nostra gent i els d'aquells ciutadans que lluiten contra nosaltres.

Ningú que no tingui simpatia, per feble i fins inconscient que sigui, amb la facció que avui ensangona les terres d'Espanya, no podrà pensar que els mòbils del nostre exèrcit i de la nostra població civil hagin estat mai la destrucció i l'extermini de l'Espanya dominada pel feixisme. El poble resisteix per pròpia i legítima defensa. Es una crida a la veritat i al bon sentir la moció que constantment han fet el Govern de la República i els Governs de Catalunya i Euzkadi. A l'exèrcit i a la població que es troba més enllà de les nostres línies de combat els diem paraules, no d'enemistat i de repulsió, sinó de persuasió i de fraternitat. Volem obrir els ulls als apassionats i als incrèduls. . . . . Molts han posat la qüestió de la preguerra en termes d'un doble extremisme, com si fos el preludi d'una lluita entre homes partidaris d'una tradició anquilosada, i uns altres homes propulsors de reformes prematures. Creiem que és aquest un criteri equivocat, per bé que no dubtem que alguns que el sostenen ho fan inspirats per la idea d'atraure al nostre camp prosèlits, o, si més no, simpaties que podrien fomentar l'adhesió a la nostra causa.

. . Hi ha una fita que hom no pot traspassar en la política d'atracció envers els nostres enemics. Anar més enllà significaria una doble falla: la desconfiança en la justícia dels nostres postulats i la covardia davant dels èxits episòdics de l'actual contesa bèl·lica.

Hom es decideix en cada cas especial de la vida per raons d'índole sentimental o lògica. En les situacions greus, que determinen en l'individu un principi de valoració ètica, l'acoblament de les dues motivacions dóna una força major a la decisió adoptada. Aquesta força assoleix la màxima intensitat quan es tracta d'una qüestió vital per a l'esdeveniment d'un poble. I avui no és sols un poble, sinó tota la humanitat que defensem en aquesta lluita.

Estem, doncs, davant d'una crisi que ha separat els homes en dues bandes irreductibles. Les ideologies, en aquest moment contraposades, no tenen cap punt de contacte. Més que ideologies són actituds incompatibles; qui afavoreix l'una és enemic de l'altra, qui afirma la llibertat ha de combatre forçosament la tirania.

Paritat? Conciliació? A base de què? Hi ha una posició, intellectual i moral, que recull les conquestes de la cultura i que deixa a un costat tot el pes mort de la tradició; que malda per incorporar a la Història el nou sentit de la vida, i que representa un apropament als ideals suprems de la Humanitat. Enfront hi ha una posició antagònica, la qual nega rotundament tot allò que nosaltres afirmem.

Apaivagar els ànims, extirpar les arrels de l'odi, ofegar els instints de venjança i inaugurar el dia de demà nous costums de polèmica i de discrepància, no és sols deure d'humanitat, sinó també tasca primordial de la República restaurada. Els Governs han promès fer-ho i recents disposicions estan palesant que la seva promesa serà efectiva. Guardem-nos, però, d'interpretar torçadament la intenció dels governants, que és, al mateix temps, reflex de la seva postura espiritual. Falses són totes les interpretacions parcials i tendencioses, però en aquest moment són, a més, injustes i enverinades.

No és un afany de persecució el que guia els liberals i demòcrates de tota la vida. Es, al contrari, un desig de convivència dintre d'una legalitat, lliurement establerta per la voluntat popular. No és bona solució la que parteix la culpa entre dos que pledegen o disputen, com no és bon argument el que parteix la veritat en dos trossos, de significació equivalent: la veritat que afirma i la veritat que nega. I fóra lamentable que prosperés entre nosaltres la planta de la sofística, baldament fos per assolir una finalitat tan noble com reunir tots els homes sota el mateix signe de la concòrdia i de la pau.

J. SERRA HUNTER

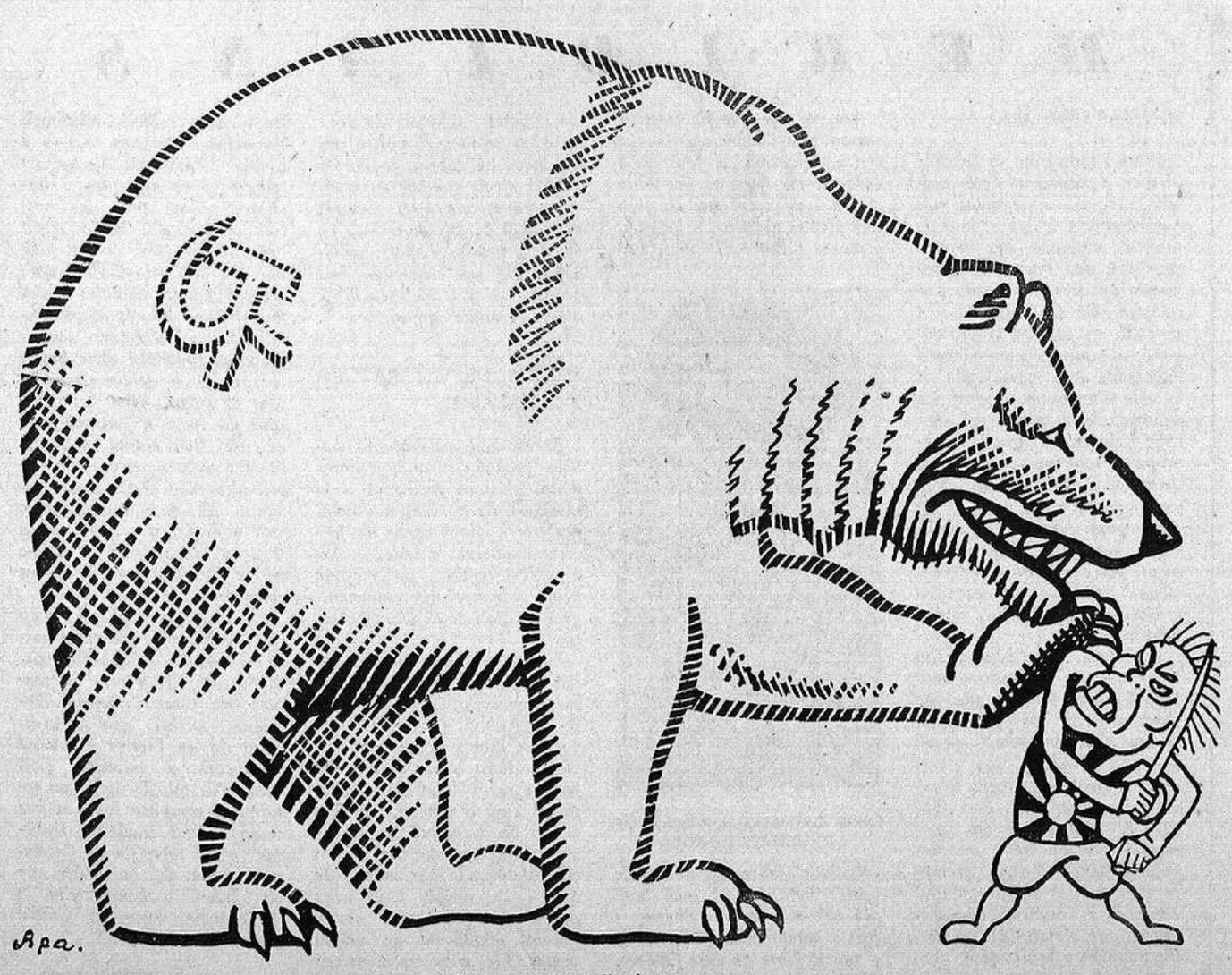

—Veiem si et frenco l'eix!...

RECORDANT LA FESTA MAJOR DE GRACIA

«La Campana de Gràcia» i els voluntaris de l'escriptor Albert Llanas, la Terra de Xauxa, i Nonell, Picasso, Xavier Nogués i Gargallo a la porta d'un cinema gracienc

Tot passejant l'altra tarda, les cames em dugueren a la Plaça de Rius i Taulet. Això és, a Gràcia. Acudiren immediatament records de passades Festes Majors. Recordava que en aquella Plaça havia vist, anys enrera, un luxós envelat que rodejava la base de la famosa Torre del Rellotge. O sigui el campanar amb "La Campana de Gràcia". La sola contemplació desvetllà un pou de recordances.

Jo ho anat amb assiduïtat a aquesta Plaça històrica, prenyada d'història republicana. Estic assabentat, que quan el general Gaminde va entrar a la vila de Gràcia — 9 d'abril del 1870 —, els adherits al moviment republicà adoptaren el campanar com ensenya, tot i ostentant alguns establiments el rètol de "La Campana de Gràcia". El primer gracienc que va adoptar aquest títol fou el cuiner Ramon Larric, amo d'una fonda existent al carrer de Jonqueres de Gràcia. Innocenci López Bernagossi, editor i llibreter (pare d'Antoni López i avi d'En López Llausàs, ambdós també editors), igualment se serví en aquell any 1870, del nom de "La Campana de Gràcia" com a títol del setmanari republicà que fundà, edità i publicà fins l'any 1934.

Una cosa no s'ha pogut posar en clar. I és si ha estat Albert Llanas, a qui se li va ocórrer el títol i l'oferí a l'editor barceloní. Us diré tot el que sé i per endavant la informació quedarà garantida, puix que prové de l'íntim d'En Llanas i que fou excellent amic meu, el periodista Josep Maria Pascual (1843-1928).

Aquest vell amic, em va contar que en l'any 1870, l'escriptor — bohemi inoblidable — Albert de Sicília Llanas i Castells — "ciutadà i home de bé" com humorísticament anunciaven les seves targes — era persona rica i exaltadament republicana. Llanas, mantenia de la seva butxaca — quan la darrera carlinada — una partida de voluntaris, els quals, sabre i revòlver a la cintura, el mateix Llanas capitanejava.

Un dia, el capità-escriptor invità a dinar tots els seus homes. Sense que guardessin formació, els encabí en una fonda que encara existeix, i que es troba a la cantonada de la Plaça dels Josepets amb el carrer de Septimània, que en aquells temps es retolava de l'Alegria. L'entrada dels voluntaris d'En Llanas — uns quaranta homes — deixà astorat l'amo de la fonda. El qual tot seguit preguntà qui eren. Albert Llanas, respongué: —"Som els valents de La Campana de Gràcia." I qui sap si d'aquesta presentació arrenca el títol del setmanari.

Seguint el testimoni del vell periodista Pascual, també us diré que en aquella republicana partida de voluntaris que sostenia i comandava Llanas, figurava un trompeta d'ordres, un tal Freginals (a) "Barnilla", que era maquinista del Gran Teatre del Liceu. Una tarda que els voluntaris de l'escriptor passaven pel Torrent de l'Olla (avui Menéndez i Pelayo), xirinolescament cantant, escoltaren un estrident xiulet que sortia de darrera d'unes persianes. Albert Llanas ràpidament transmeté ordres: les de "¡alto!" i "¡preparen!". Acte seguit, Freginals (a) "Barnilla", trompeta en mà, sollicitament s'apropa al seu capità, tot dient-li: —"Senyor Llanas, ¿vol que toqui a "degüello"?"

* * *

Fa cosa de tres anys, un cap al tard de la Festa Major, anava tafanejant — sóc badoc per dret propi —, pels carrers, quan a la mateixa entrada de l'engalanat carrer d'Astúries, vaig trobar un investigador impenitent. Que no era altre que el gran simpàtic Josep Maria de Sucre, un dels homes que més coses, i ben comprovades, per cert, saben de la història pintoresca i anecdòtica barcelonina. Immediatament ens llançàrem amb gran entusiasme a elogiar l'ex-vila de Gràcia, així com les gracienques.

Josep Maria de Sucre presenta més que mèrits provats per a figurar brillantment com a ordenador de l'anecdotari gracienc. Sucre em va recordar que en una passada Festa Major de l'ex-vila, va haver-hi un carrer que el veïnat convertí en insospitat i autèntic paradís. La Terra de Xauxa! Tal com ho llegiu!

Els veïns dotats pròdigament de desbordant imaginació, engalanaren arcs i màstils així com tota mena de fustes amb pernils, llonganisses, butifarres i que sé jo quants embotits més. Durant tot un dia, brollaren dues fonts: una de vi i una altra de xampany. A la mitja part del ball, que es va celebrar a la nit, aquest admirable veïnat — ¡filòsofs i poetes que saberen, com el vell Horaci, unificar l'útil amb la dolcesa! — es varen menjar tota la paradisíaca Terra de Xauxa, aprofitant inclusiu els ossos dels pernils per al brou del dia següent.

* * *

Amb l'amic Sucre vàrem donar tombs i més tombs pels carrers engalanats. Recordo que ens ambadalírem, en el vell carrer de la Granada, davant d'aquella casa-torre, la primera que va construir l'excels arquitecte Antoni Gaudí, casa coberta de dalt a baix amb rajola valenciana. Per cert que aquella finca, per allà l'any 1898, era anomenada "la torre del misteri", perquè en el brollador del jardí va aparèixer el cadàver d'una nena. Del misteri, res no es va aclarir.

* * *

Una catàstrofe horrible (1898) ocorregué mentre la construcció de la claveguera del carrer Major. Quatre obrers restaren sepultats de resultes de l'ensulsiada. El dia de l'enterrament, la majoria dels balcons aparegueren endolats. El veïnat va obrir públicament una subscripció i gràcies a l'espontània caritat dels graciencs varen poder menjar, així com restar a cobert de misèria vídues i fills d'aquells infeliços. Tot cal recordar-ho.

* * *

Amb Josep Maria de Sucre, en aquell cap al tard, anàvem recordant que a Gràcia va nèixer Hipòlit Lázaro, així com aquesta meravella d'arpista que es diu Rosa Balcells. També vàrem fer memòria d'aquell famós cuiner Barrillón, que a base de verdures, suros, cebes, olives i escuradents, en l'aparador de la seva fonda del carrer Major, presentava caricatures d'artistes i polítics. Finalment, amb En Sucre anàrem a raure a la Plaça de les Torres, que és una meravella romàntica que prou haurien d'aprofitar els nostres paisatgistes.

Però la sorpresa nostra va ésser quan en les quatre cartelleres de la façana del Teatre del Bosc, descobrírem quatre cares conegudes i esculpides per aquell enyorat escultor que fa pocs anys ens va deixar: Pau Gargallo. Però, ¿sabeu de qui són aquells quatre rostres somrients que descobrírem en la façana del Bosc?... ¡¡Prepareu-vos i emmudireu d'alegria!!... Les cares esculpides són les dels magnífics pintors Isidre Nonell, Pau Picasso, Xavier Nogués, així com la de l'escultor Pau Gargallo. Indubtablement tres pintors i un escultor famosos i incorporats en efígie al famosíssim historial de l'admirable ex-vila de Gràcia.

Rafael MORAGAS

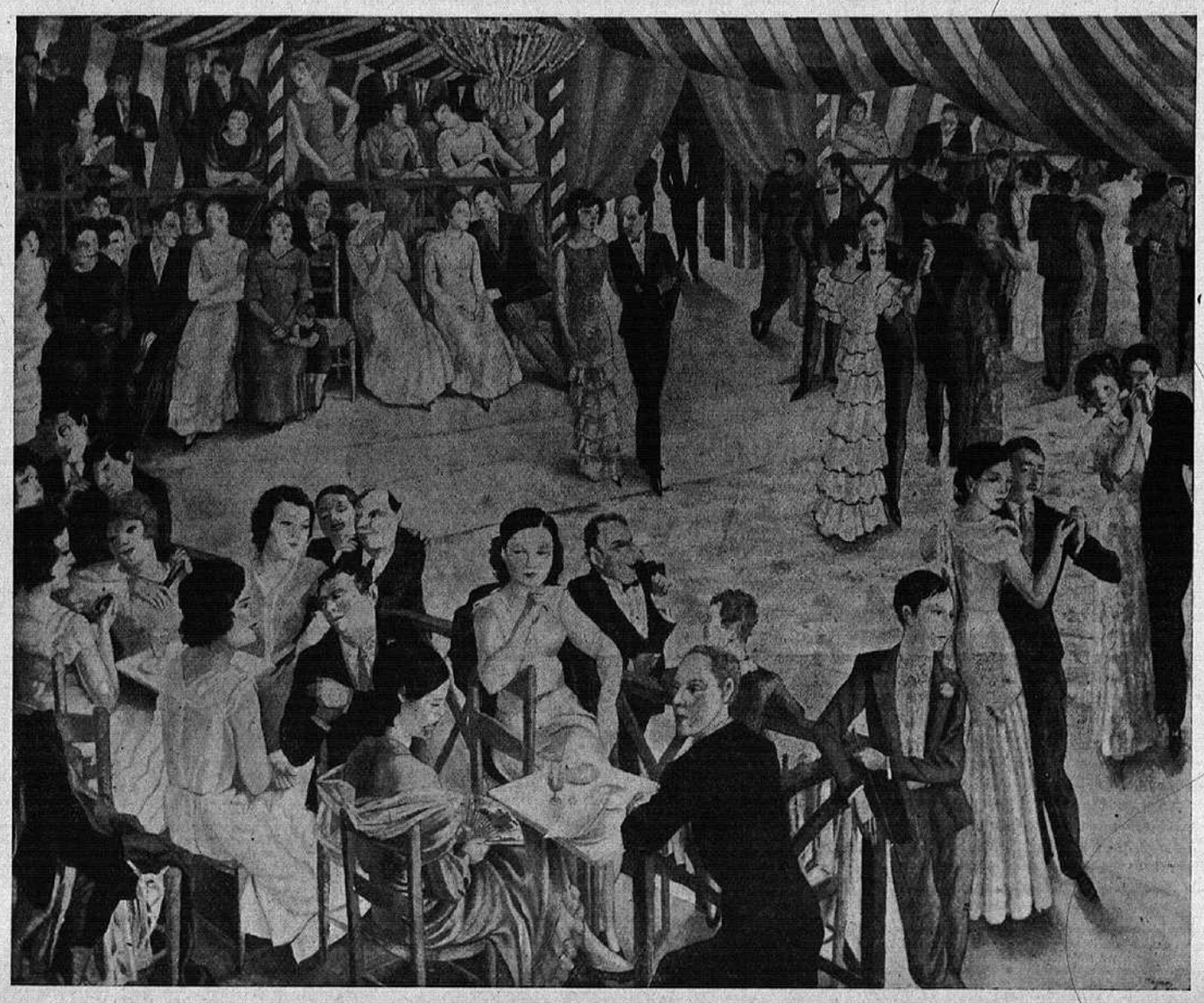

XAVIER NOGUES: ENVELAT GRACIENC

ARA FA CINQUANTA ANYS

A Barcelona passava alguna cosa de greu i d'insòlit. Era dia feiner i semblava dia de festa, una festa trista. Totes les botigues estaven closes; les fàbriques, el tallers, els obradors, les obres en construcció havien parat de treballar. A totes les cantonades es veien pasquins amb lacòniques frases de desesper, imploracions i clams de misericòrdia. El trànsit rodat havia cessat també, aquell trànsit tan estrepitós del segle XIX. Arreu hi havia una gran expectació. La gent s'interrogava, ansiosa, sense conèixer's, canviant esguards sobre jo no sabia pas quin malastre. Jo comptava aleshores vuit anys: no sabia res de res, i encara que procurés inquirir les raons d'aquella angoixosa estupefacció de la ciutat, i encara que les persones grans responguessin a les meves preguntes, no entenia gens el que passava. Hi havia en l'ambient barceloní alguna cosa d'aquella asfíxia psíquica que descriu Joaquim Ruyra en la seva emocionant novella titulada La fi del món a Girona; *allò semblava la fi del món a Barcelona.*

De sobte, igual que a Girona el dia de la fi del món, un brogit sord de multituds callades anà acostant-se; després les Rambles barcelonines s'ompliren d'una espessa gentada negrosa, muda, espontàniament disciplinada que avançava, més aviat de presseta, cap a mar. Davant de la gentada anava el bisbe, el bisbe Català, aquell bisbe catalanista que tantes i tan bones empreses patrocinà, inicià i realitzà. El bisbe! Aleshores un bisbe de Barcelona, encara que no fos el bisbe Català, semblava una aparició sobrenatural, particularment entre les classes mitges, que eren el rovell de l'ou de la societat d'aquell temps. L'obrer no comptava: com que no estava organitzat i per tant no tenia cap força, era un zero a l'esquerra..., què et diré jo..., era un mort de fam. A les acaballes del segle XIX la qualificació de «mort de fam» era l'estigma més denigrant, el darrer mot de la qualificació despectiva.

El bisbe!... El bisbe anant a peu pel carrer i davant d'una gentada tan heterogènia... Quin cas! Perquè si bé el bisbe estava enquadrat de personatges importants que el públic espectador anava identificant amb respecte i emoció, la gentada que els seguia era un agregat de menestrals i fins d'obrers, un futral de morts de fam. Que tot un Senyor BISBE es veg: barrejat amb aquesta gentussa!...

I la multitud anava escolant-se silenciosa, deixant sentir amb prou feines el trepig; plenes de gom a gom d'aquella gentada les Rambles corrien amb ella cap a mar. Els balcons, atapeïts de gent encuriosida, també tendien a mar amb la multitud inacabable que semblava abocar-se a l'aigua salada. Les Rambles baixaven plenes; la riuada s'agombolava al Portal de la Pau, s'arremolinava lleument com l'aiguat en els revolts de la torrentada, tombava cap a mà esquerra, omplia el Passeig de Colom i s'aturava a la Capitania general. El bisbe i la seva multitud anaven a implorar perdó per al general Villacampa, cap d'un «pronunciamiento», i per als seus còmplices el general Meruelo, el capità Casero i el brigadier Villacampa, tots ells condemnats a mort. La sentència havia de complir-se aviat i no hi havia pas esperances de remissió, perquè la majoria dels ministres era contrària a l'indult. Així i tot, el bisbe Català reeixí amb aquella manifestació, la més important que en la Península s'havia organitzat amb el propòsit d'impetrar la gràcia per a aquells condemnats a la darrera pena.

MANUEL VILLACAMPA

El rei Alfons XII havia mort, la reina Maria Cristina havia estat encarregada de la regència de la nació, i just aleshores neixia l'infant Alfons, el que estava destinat a continuar la dinastia amb el nom d'Alfons XIII. La política madrilenya era un garbuix de males passions i d'intrigues; la reina era una estrangera, inexperta el mateix per a governar un poble tan malalt com l'espanyol que per a governar-ne qualsevol altre: era massa jove i d'altra banda tenia poques simpaties en el país. ¿Què es podia esperar d'aquell infant, el futur rei de totes les Espanyes, si el seu pare s'havia manifestat tan poca cosa i més aviat havia actuat calamitosament? Es produí, doncs, una agitació política de caire republicà, un moviment d'impaciència que semblava desconfiar dels anys de minoritat del rei i més encara dels anys posteriors; els republicans temien, i ja hem vist amb quanta de raó, de perdre divuit anys en espera de l'advenimient d'un rei genial i sant, de perdre'ls en perjudici de la nació i en benefici d'una monarquia demostrada cada dia més nefasta. Feu la llista dels desastres, de les minves i de les vergonyes que aquesta desventurada nació sofrí durant el regnat de Maria Cristina i del seu fill, i digueu si aquells republicans no eren uns bons intuïtius.

Nosaltres no podem pas advocar per uns militars que es sublèven políticament contra el govern legal, ni que ho facin a favor dels nostres ideals; ni que ens veiéssim obligats a acceptar llur concurs. Es principi d'autoritat que els militars no han de barrejar-se en política i menys encara que no han de fer armes contra un govern com aquell que, si no era ben legal, el país acceptava com un mal menor després de mals enormes. Aquells militars tingueren el desencert, com els militars del 19 de juliol, de no comptar amb l'entusiasme del poble i de riscar massa notòriament una derrota. Però, un cop exposades aquestes salvetats, hem de convenir que Villacampa i els seus companys d'aventura eren dels nostres, i eren probablement més abnegadament republicans que nosaltres, ho eren segurament més a precari, més esbojarradament: i l'esbojarrament en aquestes qüestions és una virtut excelsa. Villacampa fou un precursor de l'epopeia actual, fou un militar més patriota que tots els altres que en la legalitat rondaven els Ministeris a la percaça d'ascensos i favors, un militar molt més digne que les contemporànies i successives promocions, actives només en la feina de debilitar les acadèmies militars, relaxar la disciplina i preparar les vergonyes i els desastres que han portat Espanya a l'actual guerra civil, que l'han imposada i que l'han servida després a la taula dels estrangers voraços. Manuel Villacampa i els conjurats que el seguiren mereixen bé un record: no mereixen pas l'oblit en què els tenim. Si llur gest sempre hauria hagut d'ésser rememorat amb agraïment per tots els republicans espanyols, actualment, en el fort de la tempesta congriada pel feixisme i prevista per aquells esbojarrats patriotes, hauria d'ésser cada any un motiu de meditació i d'homenatge.

Joan SACS

LA RELIGIO I LA MECANICA

La religió, diuen els religiosos, és tota miracle i miracles. Tot hi és sobrenatural i meravellós, tot sorprenent i imprevist. La religió és, segons ells, quelcom que ens conté i domina, que, però, s'escapa a tots els nostres coneixements i esforços per saber.

Però vet-aquí que vénen els mecànics, els que creuen que tot obeeix a un principi matemàtic i responen als religiosos que ells no veuen enlloc ni més miracles, ni més sobrenatural, ni més sorprenent, ni més imprevist que el que ens conserva la superstició i la ignorància que viu a desgrat de la ciència. Tot ço que coneixem, diuen, obeeix a lleis previstes i regulars, i ço que no coneixem, encara que ens contingui i domini, si s'escapa dels nostres coneixements, és perquè nosaltres no ho hem estudiat, perquè no podem o perquè no volem, deduint com a conseqüència que l'imprevist és el resultat de la ignorància.

Aquestes dues posicions omplen el món modern, com dos partits que divideixen als homes en el punt més alt de l'esperit. Són pocs els que com nosaltres, imparcials i atents, escoltem a les dues parts que ja no litiguen, perquè es donen tots per convençuts i els uns no volem escoltar els altres. Així com la realitat observable es divideix en esperit i matèria, els homes es divideixen en religiosos i mecànics. En els uns tot és espontaneïtat, tot és flor i tot és sempre nou. En els altres, tot està determinat, tot és arrel i tot és més vell que l'anar a peu. I el més curiós del cas, que és un cas com un cabàs, és que ni els uns ni els altres es preocupen d'enterar-se dels fonaments del que defensen. Els uns i els altres han acordat que ja ho saben tot i que ningú no els hi ha d'ensenyar res.

En canvi, la contemplació del món imparcial i serena, per damunt dels nostres ideals i de les nostres pasions, per damunt dels nostres interessos i dels nostres sentiments, que manta vegada ens ceguen més que els nostres interessos, per materials que siguin, ens ensenya quelcom que els dos partits que es parteixen el món no volen ni mirar.

Es cert que vivim en un univers on no sols hi cap la religió per infinita i eterna que sigui o vulgui ésser, sinó que ningú, per mecanicista que sigui, no podrà negar que nosaltres som éssers que estem en contacte directe amb aquest infinit i amb aquesta eternitat, perquè encara que fóssim efímers com alguns diuen, no deixaríem d'estar en contacte amb quelcom que no ho és.

Es cert també que els mecanicistes, que diuen que l'univers i la vida no és més que una màquina que pot ésser imitada per les màquines de les nostres fàbriques, tenen tota la raó, perquè per més que les religions ho neguin, tota descoberta científica ens porta al convencirnent que no existeix res que no depengui de lleis exactes i controlables, quant hom les coneix.

Però queda encara entre els uns i els altres un marge de convivència que val la pena d'ésser aprofitat i és el de l'harmonia entre aquestes dues concepcions de l'existència, que es presenten com a irreconciliables, perquè les religions neguen la mecànica i la mecànica les religions, sense preocupar-se de si, efectivament, aquestes dues visions de la realitat són efectivament tan irrreconciliables com ells suposen.

Nosaltres, posats entre l'espasa i la paret, entre els uns i els altres, sense cap preocupació d'incompatibilitat entre les dues escoles divergents, hem trobat que poden ésser igualment incluïdes en la realitat, perquè tan cert és que vivim en contacte amb l'infinit i l'eternitat, com que tot ço que coneixem és mecànic.

Sentades les bases de la nostra ciència de l'existència, o ciència universal catalana, que tots els nostres lectors coneixen i cada dia estudien més, no sols en el Manual de la Llibreria Catalònia, sinó en els molts articles que nosaltres tenim publicats sobre aquestes qüestions, com per exemple, els que vam publicar a "Mirador", titulats "El mecanisme de la fe" i "El mecanisme de la moral", que van ésser tan llegits i comentats, que avui encara s'estudien, perquè van fer obrir els ulls a molta gent, ens hem trobat que la religió, no sols és compatible amb la mecànica, sinó que sols la mecànica la pot explicar. Si només el que es pot reduir a mecànic esdevé científic, la religió no pot esdevenir científica fins que esdevingui una mecánica.

La religió no és més que la mecànica més alta que hom pot conèixer. Separar la religió de la mecànica era portar la confusió a tots dos camps, el religiós i el mecànic i unir la religió a la mecánica és aclarir el problema que les lluites entre els dos camps no podien aclarir. Els religiosos deien que la religió era la negació de tota mecánica, i els mecànics que la mecànica era la negació de la religió, sense veure que la religió no és res més que la mecànica més universal cognoscible.

Si la mecánica volia matar la religió i la religió la mecànica, posant-se d'acord per mitjà de l'Hiparxiologia, se salvaran l'una i l'altra, cosa que serà més profitosa per la religió que per la mecànica, perquè la mecánica tenia més defensa i més camp per córrer que la religió, que anava quedant assetjada per fam i tancada en una carreró sense sortida.

Francesc PUJOLS

RECORDANT FRANCESC SOLER I ROVIROSA

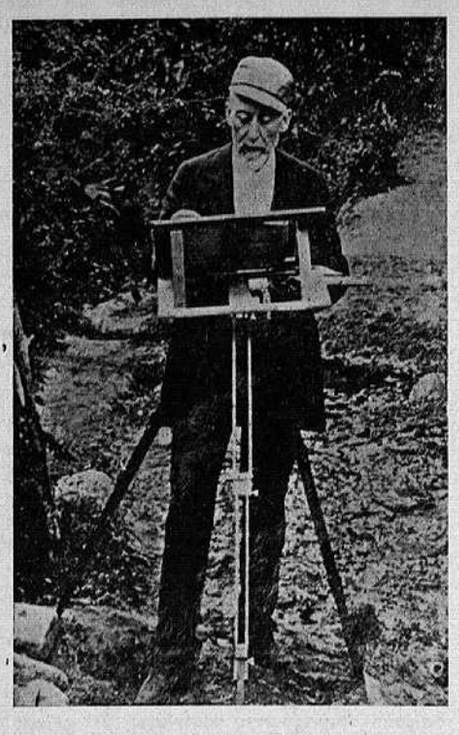

FRANCESC SOLER I ROVIROSA

Cansat, a finals del segle passat, el poble barceloní de tanta guerra civil i de tantes revolucions, arriba un moment en què, al bell mig de la tranquillitat recobrada, es desensopeix i sent la necessitat d'amplificar la seva vida espiritual. Es aleshores quan l'activitat de tants artistes com floriren en aquell temps es fa necessària, i quan l'art de Francesc Soler i Rovirosa troba el terreny adobat per a donar forma tangible a les seves brillants iniciatives.

En Soler gaudí en vida d'una popularitat ben merescuda. Cada obra seva era acollida amb una ovació, amb tot i que el públic sabia que no tindria mai el goig de veure'l sortir a les taules. Aquells èxits exterioritzats per uns "ah! oh!" infantils. els porto gravats a la memòria, barrejats amb les meves primeres impressions més preades. El mestre escenògraf fou una institució barcelonina tan sòlida com el Forn de Sant Jaume, per exemple. No hi havia discussió possible: per a bones decoracions, En Soler i Rovirosa.

—Encara recordo amb fruïció aquelles tardes de dijous al Tívoli, on el senyor Elies, "En Nasi" com li deia tothom, per tal de tenir bona entrada trametia invitacions gratuïtes als collegis. I la menuda hi acudia com un sol home. Quina gentada! Quin batibull en els intermedis! Quina emoció davant les trifulgues de l'astròleg comte Matafaluga i el seu nebot en el seu viatge a la Lluna i al Sol, veient desfilar aquell terrat barceloní des del qual es destacaven en la nit serena els majestuosos campanars de la Seu, aquell tros típic de la Barceloneta, el palau de la reina de la Lluna, el tron de Febus i el laboratori de la llum solar...

L'èxit de "De la terra al Sol" és el preludi de les representacions apoteòsiques de "Sohokeli" i el "Parthenope". Ací, la fantasia de Soler i Rovirosa bat a l'unísson d'aquelles imaginacions infantils, àvides d'espectacles nous i assedegades de sensacions exòtiques. En "Parthenope", Soler presenta un repòs de caravana en els sorrals del Sahara, un brillant ball final a la gruta blavenca de Proteu en el fons verdós de l'Oceà... No obtingué menys èxit "Sohokeli" amb les seves exuberants fantasies índies.

Decorant grans espectacles, En Soler no tenia rival. Tant en les comèdies de màgia, com en els balls "Clymenea" i "Clorinda". La seva poderosa imaginació donava un aspecte de realitat tan profund a les seves composicions més fantàstiques que aquestes éren compreses per totes les intelligències.

Quan Soler executava el decorat, ja l'havia resolt en el "teatrí" que es construïa a escala. Després, no calia sinó ampliar-lo. El més petit detall era anotat. Els seus collaboradors no teníem altra feina que executar al peu de la lletra l'obra concebuda per ell. En la preparació d'aquesta, es veia més l'arquitecte que l'escenògraf. Ja ho deia ell mateix en la conferència que donà a l'Ateneu l'any 1893: "La base de l'estudi del pintor escenògraf ha d'ésser l'arquitectura, i tant és així que he conegut i conec arquitectes de talent que haurien estat i són excellents pintors escenògrafs amb sols voler-ho ésser."

Aquesta preparació donava al seu art un prestigi de cosa forta i duradora, que no tenen avui les creacions escenogràfiques. Honest artísticament fins a l'escrúpol, durant la seva vida no va voler admetre la pintura sobre paper, que, per a ell, era la mercantilització i la ruïna de l'escenografia i pintà fins a l'últim moment sobre tela.

Una prova que el seu art era obra d'un pintor de debò és que l'admiració del públic no sols s'exterioritzava davant les setretes per la bonhomia d'En Soler, les persones més heterogènies i pintoresques. Per a tothom trobava el mot adequat. Tots sortien de casa seva amb el somriure als llavis, per tal com sabia sortejar les situacions més compromeses amb subterfugis subtilment enginyosos.

Un dia, un bon home el visita i li presenta, tot cofoi, la seva noia, que, plena d'emoció, li demana el seu parer sobre

SOLER I ROVIROSA: «CLORINDA» (1880)

SOLER I ROVIROSA: «FANTASIA ESCENOGRAFICA» (1890)

NEO-BARBARIE

Nit. Foscô a l'ànima.
Moviment centrípet. Follia.
Oh, negra economia!
I, en l'ordre sentimental,
metabolisme animal;
l'odi per entelèquia.
Ciència! Progrés!
No res!
No hi ha com la Balística!
La Matemàtica?,
gens complicada,
fora Einstein!,
n'hi ha prou
amb la paràbola.

* * *

Ah, feixisme!
Tu, ets la Mort.
Ets, l'antítesi
de la Civilització.
Ets, l'emblema del Dolor.
Ets, l'absència de Color.

Salvador FERRE TORRELLA

d'En Soler, aprofitant la poca claror de l'habitació on guardàvem els pots, substituírem el negre per un blau de prússia. No cal dir el rebombori que produí aquell efecte de color inesperat en les sabates del bon home.

Un altre dia, un noi, suggestionat pel renom del mestre, vingué una temporada per a aprendre, i entre els treballs que va fer, seguint al peu de la lletra les instruccions del mestre, que ho volia tot ben concretat, n'hi havia un que representava un capitell corinti. Tant ho apurà, que passaren un dia i un altre dia, una setmana, i una altra setmana, i unà altra, i el noi no es movia del lloc. Tots estàvem esverats... I el mestre, anant d'ací i d'allà amb la feina, no en feia cas. Però un dia se n'adonà, i alarmat per l'estat hipnòtic del noi, li llançà entre cap i coll, i en castellà, un

—"¡Ola, corintio!"

tan estrepitós, que el pobre noi desaparegué, tot escorregut, per no tornar mai més.

No cal dir que per aquell taller desfilaren veritables notabilitats. Entre els pintors escenògrafs, Vilumara, Junyent, Alarma, Brunet, els excellents artistes Labarta (pare i fill), el dibuixant Eriz, principal collaborador de Soler i Rovirosa, el que fou catedràtic de perspectiva de Llotja, Calvo, una eminència en el seu ram, que, juntament amb un altre escenògraf, Casas — "Casetes" com li dèiem —, eren els qui ajudaven el mestre habitualment.

Quines estones més felices havíem passat al costat de Soler i Rovirosa! El seu caràcter expansiu no permetia una disciplina severa. Ell tot s'ho prenia bé. I la veritat és que no podia viure sense aquella alegria de bona llei.

Entusiasta del seu art, tenia una pila de projectes, entre ells la creació d'un museu d'escenografia. Era molt donat a enaltir els seus companys de mèrit, morts i vius, i això fa encara més justa la glorificació de Francesc Soler i Rovirosa com a generador, no tan sols de les personalitats més rellevants de l'art escenogràfic català, sinó també de l'art decoratiu, desvetllant el gust per la sumptuositat i essent un precursor de l'ornamentació moderna en els estatges ciutadans i establiments públics barcelonins.

Joaquim BAS I GICH

CARNET DE LES ARTS

Revista? «Verve» és més aviat una sèrie d'albums on l'actual i l'inactual, l'hermètic i el popular, el que hi ha d'etern en l'art i d'efímer en certes iniciatives «montparnassianes» se succeeixen en copiosos volums editats amb un gust perfecte i un respecte, bastant rar avui dia, de les obres dels artistes gràcies a la coneixença dels mitjans de reproducció emprats.

«Verve» té per objecte presentar l'art en funció de la vida de cada època. Excellent fora de la qual l'art no és més que relíquies. I aquests quaderns tan rics de matèria espiritual i de tècniques diverses són el missatge veritablement universal de la creació artística.

Antologia del pensament i de l'art que permet de barrejar eficaçment Giotto i Kandinski, Ucello i Bonnard, David i Picasso... «Verve» és, evidentment, una antologia de la fotografia on es presenten alternats la fantasia de Blumenfield, la perspectiva de Rogi André, el puixant realisme de Cartier, de Brassei, l'academisme de Man Ray, etc. Es per les fotografies de «Verve» que imaginem Renoir a través les verdors de Collettes, Van Gogh a Auvers, que veiem Maillol en el seu harem de terra i de marbre, Braque i Bonnard en llur solitud.

I si entre cinquanta altres collaboradors Paul Valéry tracta la qüestió del nu; si Malraux, després de Taine, Engels i Marx exposa la seva concepció de la psicologia de l'art, José Bergamin evoca el museu de les Meravelles (el Prado) en un bell text traduït per Jacqueline Cartier, i Dos Passos el foc a Madrid.

■

Una afortunada coincidència permet de confrontar a París dues concepcions de la fotografia: al «Chasseur d'Images« el realisme de l'anglès Bill Brandt; a la Galeria Paul Magné, la poesia del francès Louis Fréon.

El primer mostra Londres de nit, no en l'halo dels fanals i per siluetes en la boira, sinó per interiors amb obrers, burgesos, infants, amants, fotografiats amb un sentit sorprenent de la veritat i una intensitat d'emoció que és rarament possible de traduir. Tot això sense gota de pintoresc, sinó amb una simplicitat de visió i de llum, un afany de la vida tal com és, inoblidables.

Louis Fréon mostra el vell París a la manera dels herètics de la fotografia de 1905-1910, quan la gran moda era la intervenció sobre la prova positiva en vistes de la correcció dels valors, de la simplificació de les masses, etc. Les fotografies molt acurades, però de valors sovint inexactes, de Fréon s'assemblen evidentment a litografies, a gravats, com la falsa fusta dels pintors de parets s'assembla a la fusta de debò. Però aquestes fotografies no ens procuren mai el xoc que dóna sempre la simple prova de bromur, tirada sense trucatge, el clixé honest d'un fotògraf que ha sabut veure. L'educació dels fotògrafs depèn de la comprensió de les exposicions de Bill Brandt i de Louis Fréon.

■

En el número de juny de la gran revista francesa, «L'amour de l'art», el famós escriptor de «Théoris», Maurice Denis, celebra l'autodidacte Poussin, la «versemblança» de Poussin, i confessa que la regularitat dels tipus de Poussin ens avorreix com la regularitat de l'alexandrí. Però, escriu, «...els nostres estudis del natural, són periodisme. Els herois de Corneille i de Poussin, són epopeia». I Maurice Denis, fent allusió a l'art del nostre temps, al retorn a l'assumpte, a les preocupacions intellectuals dels joves pintors, afegeix: «Aquest empobriment de la pintura es presentava sota les aparences de la pintura pura.» Tot això és possible, però quants pintors, per generació, tenen dret a l'assumpte? M. Denis ho sap millor que ningú i ningú no creurà mai que ell hagi renegat la seva fórmula cèlebre que és la definició exacta de l'assumpte pictòric, l'únic que compta: «Abans d'ésser un cavall de batalla, una dona nua o un objecte qualsevol, una pintura és essencialment una superfície plana, coberta de colors reunits en un cert ordre.»

En el mateix número de «L'amour de l'art»: Erwin Blumenfeld, Marie Dormoy i André Montaigne.